

VÝROČÍ – ANNIVERSARIES

PROF. RNDR. JIŘÍ VÁŇA, DRSC. (11. 1. 1940)

Jiří Váňa se narodil v Praze. Ještě před zahájením školní docházky se jeho rodiče přestěhovali do Chomutova, kde také absolvoval základní školu a středoškolské vzdělání zakončené maturitou v roce 1957. Po maturitě byl přijat na Biologickou fakultu UK v Praze (nyní PřF UK), kde se zpočátku rozhodoval mezi entomologií a bryologií, až posléze zakotvil na Katedře botaniky, kde působí dodnes. Jeho botanické počátky byly ovlivněny prof. Jindrou a pak zejména znalcem Chomutovska, učitelem Josefem Lorberem, který ho sice přímo neučil, ale během četných botanických vycházek formoval zájem mladého studenta o botaniku. Postupem času začal převažovat zájem o mechorosty a během prvního ročníku se Jiří Váňa rozhodl pro Katedru botaniky. Ve své diplomové práci zpracoval pod vedením prof. Fotta společenstva krušnohorských rašelinišť. Zájem o tento biotop mu zůstal, i když se časem začal zabývat především játrovkami. Po obhajobě diplomové práce v roce 1962 získal místo asistenta na Katedře botaniky. Po návratu z vojny a přestěhování do Prahy (1964) získal na téže katedře místo odborného asistenta (1965), a tím bylo odstartováno jeho dlouhodobé působení na pražské „přírodovědě“. Kandidátskou disertační práci, taxonomické zpracování evropských zástupců čeledi *Jungermanniaceae* (podčeledi *Jungermannioideae*), začal zpracovávat v roce 1965 pod vedením prof. Z. Černohorského. Během další práce se původní studie evropských zástupců čeledi rozrostla na holarktickou a posléze i na celosvětovou úroveň a rozšířila se i na další čeledi játrovek, hlavně *Scapaniaceae*, *Anastrophyllaceae*, *Adelanthaceae*, *Gymnomitriaceae*, *Cephaloziaceae* a *Cephaloziellaceae*. Postupně se tak Jiří Váňa vypracoval v jednoho z předních světových hepaticologů.

Pokračujeme-li v biografických údajích, tak musíme zmínit obhajobu kandidátské disertační práce v roce 1972, získání titulu doktora přírodních věd ve stejném roce a následně pak habilitaci v roce 1977. V roce 1986 Jiří Váňa získal titul DrSc. a o rok později byl jmenován profesorem. V letech 1986 až 1990 vedl Katedru botaniky na Přírodovědecké fakultě UK. Zájem prof. Váni o hepaticologii a rašeliništní biotopy se v průběhu času rozšířil o studium ohroženosti mechorostů a s tím související tvorbu červených seznamů. Obrovský zájem o bryologii se odráží i v jeho minulých i současných členstvích v mnoha prestižních vědeckých společnostech, mj. IUCN – *The World Conservation Union (Species Survival Commission)*, *European Committee for Conservation of Bryophytes* (v současné době je jeho místopředsedou), *International Association of Bryologists* (druhý viceprezident), *International Association for Plant Taxonomy American Bryological and Lichenological Society*, *British Bryological Society* (od r. 2006 je čestným členem), *Finnish Bryological Society* (od r. 2008 je dopisujícím členem). Prof. Váňa je členem redakčních rad několika vědeckých časopisů, jmenovat můžeme např. *Silva Gabreta* či *Sborník Západočeského muzea v Plzni – Příroda*.

Neméně významné je velké množství pedagogické práce, kterou prof. Váňa vykonal – zejména vedení přednášek na katedře botaniky PřF UK a katedře biologie PedF ZČU, exkursí, diplomantů, doktorandů, členství ve zkušebních komisích a vědeckých radách – není možné v tomto krátkém příspěvku všechny vyjmenovat. Nemůžeme opominout ani organizování a předsednictví četných domácích i zahraničních konferencí a workshopů, jejichž seznam by spolehlivě zaplnil zbylé místo pro tento příspěvek. Zkušenosti a vědecké poznatky čerpal také během četných studijních pobytů a exkurzí v zahraničí a o své znalosti se děлил během přednášení na mnohých konferencích.

Publikační činnost profesora Váni přesahuje 400 titulů a stále přibývají nové práce. Při jeho prislovečné pracovitosti a pečlivosti až puntičkářství se seznam prací jistě rozšíří ještě o mnoho zajímavých článků.

Za sebe mohu říci (EM), že jsem ráda, že jsem mohla být Vaší studentkou, naučil jste mne a učíte stále velmi mnoho, jste vždy ochotný najít si i ve svém jistě velmi nabitém programu čas na společné rozhovory a konstruktivní kritiku. Díky Vám se stala bryologie celoživotní výzvou a zálibou pro mnoho vašich studentů.

Na závěr chceme za celou za celou Bryologicko-lichenologickou sekci jubilantovi popřát všechno nejlepší do další práce, které je jistě stále dostatek: Pane profesore, přijměte od nás přání všeho nejlepšího, hodně zdraví a sil do další vědecké práce, ale i spoustu rodinných radostí a pohody.

D. Svoboda a E. Mikulášková

RECENZE – REVIEW

Ochyra R., Lewis Smith R. I. & Bednarek-Ochyra H. (2008): The Illustrated Moss Flora of Antarctica. – Cambridge University Press. [xvii + 685 pp., ISBN 978-0-521-81402-7]

Náklad neuveden, cena 125 £, recenzovaný výtisk je v knihovně autora recenze.

Dlouho připravovaná a velmi podrobně zpracovávaná publikace spatřila konečně světlo světa a skutečně stojí za to! Takto detailně pojatých, informacemi nabitých a zcela vyčerpávajících flor je skutečně poskrovnu. A tak objemných bryoflor (22 × 28 × 3,5 cm, přitom nikde nenajdeme prázdné prostory mezi tiskem, obvyklé v řadě prací „nahánějících“ stránkový rozsah) ještě méně!

Vlastnímu textu předchází seznam nových kombinací (pro nás bude aktuální platné zveřejnění podtřídy *Splachnidae*), synonym, nově stanovených epitypů, lektotypů a neotypů (dohromady celé čtyři strany jmen!). Úvod knihy je věnován obecné (geomorfologické, klimatické, biogeografické) charakteristice Antarktidy. Zcela vyčerpávající historie výzkumu mechu Antarktidy (čítající téměř 200 let) je náplní následující kapitoly. Nejde však pouze o historický výčet, ale i o kritické zhodnocení všech dostupných nashromážděných dokladů. Následují kapitoly o ekologii terestrických mechorostů v Antarktidě, diverzitě a fyto geografii antarktických mechu, které doplňuje 42 barevných fotografií biotopů a některých druhů. Jakousi metodologickou kapitolou je pátá (poslední z obecných) kapitol. Ve speciální části (více než 500 stran) jsou probrány všechny dosud známé druhy mechu, které patří k 111 druhům a dvěma varietám, 55 rodům, 17 čeledím a 10 řádům. Kromě určovacích klíčů na všech úrovních sestavených až na jednu výjimku na bázi charakteristik gametofytů (a i u té výjimky jsou doplňující charakteristiky na gametofytu), podrobných popisů a vynikajících celostránkových pérovek, jejichž autorkou je H. Bednarek-Ochyra (oceněná v roce 2009 hlavně za tuto publikaci cenou Jill Smythies Award for Botanical Illustration, kterou uděluje The Linnean Society of London), obsahuje každý popis podrobnou synonymiku (ve vztahu k Antarktidě, vždy doloženou ověřenou studií typové položky!), diskusí, kapitolami o rozmnožování (v Antarktidě), ekologii, celosvětovém areálu a rozšíření v rámci Antarktidy (s bodovými mapkami) a obsáhlým přehledem vybraných nebo všech studovaných dokladů. Terminologický slovníček, obsáhlý (lze oprávněně říci vyčerpávající) přehled literatury a rejstřík latinských jmen mechorostů uzavírají toto dílo.

Nejpočetnějšími čeleděmi mechu Antarktidy jsou *Grimmiaceae* (23 druhů), *Pottiaceae* (16 druhů), *Bryaceae* (14 druhů) a *Dicranaceae* (10 druhů). Vzhledem k nepatrnému zastoupení bokoplodých mechu v oblasti není podstatné odlišnosti od nás, i u nás patří zmíněné čeledi k druhově nejbohatším. *Schistidium* (13 druhů) je na druhy nejpočetnějším rodem v Antarktidě, *Bryum* (8 druhů) je až na druhém místě. Není bez zajímavosti, že 52 druhů uváděných dosud z Antarktidy bylo chybně určeno, z nich většina patří mezi tři z výše uvedených čtyř nejpočetnějších čeledí.